

Remiss: Kommunal och regional finansiering av flyglinjer med allmän trafikplikt. Dnr LI2026/01127

Diarienummer: LI2026/01127

Inledning

Umeå kommun tillstyrker i huvudsak förslaget att kommuner och regioner ska ges möjlighet att initiera och finansiera flyglinjer med allmän trafikplikt. Förslaget kan skapa bättre förutsättningar att möta regionala tillgänglighetsbehov och ge kommuner och regioner ökade möjligheter att komplettera det statliga utbudet där kommersiella lösningar inte är tillräckliga.

Umeå kommun vill samtidigt understryka att reformen behöver genomföras inom ramen för ett fortsatt tydligt statligt ansvar för den grundläggande nationella och interregionala tillgängligheten.

Statens ansvar för grundläggande tillgänglighet

Umeå kommun anser att staten även fortsättningsvis ska ha huvudansvaret för att säkerställa grundläggande nationell och interregional tillgänglighet.

För norra Sverige innebär stora avstånd och långa restider att flyget i många fall utgör en viktig del av transportsystemet. Flygförbindelser har betydelse för näringsliv, forskning, högre utbildning, kompetensförsörjning, offentlig verksamhet och samhällsviktig service.

För många tjänsteresor och andra tidskritiska resor till nationella och internationella destinationer saknas alternativ som erbjuder jämförbara restider. Flygets betydelse behöver därför bedömas utifrån transportsystemets samlade funktion och de regionala och interregionala samband som trafiken möjliggör.

Möjligheten till kommunal och regional finansiering ska vara frivillig och kompletterande. Den bör inte utvecklas till en förutsättning för att upprätthålla trafik som staten bedömer nödvändig för att säkerställa grundläggande tillgänglighet.

Umeå kommun anser att statens ansvar för grundläggande tillgänglighet även bör omfatta viktiga interregionala samband mellan regionala centra

när dessa har stor betydelse för arbetsmarknad, kompetensförsörjning, högre utbildning, forskning och samhällsservice. Förbindelser mellan Umeå och Östersund är ett exempel på ett sådant samband som bidrar till tillgänglighet och utveckling i norra Sverige.

Umeå kommun vill särskilt framhålla att ett ökat regionalt och kommunalt inflytande inte får innebära ett ökat finansieringsansvar för uppgifter som i grunden är statliga.

Regionalt inflytande måste vara reellt

Umeå kommun välkomnar ambitionen att stärka kommuners och regioners möjligheter att påverka flygutbudet.

Regionala och lokala aktörer har kunskap om tillgänglighetsbehov, arbetsmarknader, näringslivets förutsättningar och regionala utvecklingsfrågor. Denna kunskap behöver tas tillvara redan i de tidiga skedena av processen.

Ett reellt regionalt inflytande förutsätter därför mer än möjligheten att lämna synpunkter på ett färdigt beslutsunderlag. Kommuner och regioner bör involveras tidigt och kontinuerligt i processer som rör allmän trafikplikt, trafikupplägg och upphandlingar.

Om kommuner och regioner ges möjlighet att ta ekonomiskt ansvar bör de också ges ett faktiskt inflytande över de beslut som ligger till grund för finansieringen.

Undantaget från lokaliseringsprincipen

Umeå kommun tillstyrker förslaget att tydliggöra kommuners och regioners befogenheter genom ett uttryckligt undantag från lokaliseringsprincipen.

En sådan reglering förbättrar möjligheterna till samverkan kring flygtrafik som har betydelse över kommun- och regiongränser. Detta är särskilt viktigt i norra Sverige där arbetsmarknader, utbildningssamarbeten, näringslivskontakter och resmönster ofta sträcker sig över stora geografiska områden.

Kommuner och regioner behöver kunna agera utifrån funktionella samband och gemensamma tillgänglighetsbehov, inte enbart utifrån administrativa gränser.

Umeå flygplats och interregional tillgänglighet

Umeå kommun vill särskilt betona att bedömningar av flygtrafik med allmän trafikplikt inte enbart bör utgå från resandeunderlaget på enskilda flyglinjer.

Även trafikens betydelse för interregional tillgänglighet, funktionella arbetsmarknader, utbildningssamarbeten samt tillgång till samhällsviktiga funktioner bör vägas in.

Umeå är ett regionalt centrum för högre utbildning, forskning, sjukvård, offentlig verksamhet och näringsliv. Umeå flygplats fyller därför en viktig funktion för ett större geografiskt område än den egna kommunen. Flygets roll bör bedömas utifrån ett systemperspektiv där nationella transportnav, regionala centra och olika trafikslag tillsammans bidrar till ett sammanhängande transportsystem.

Arlanda har fortsatt en central funktion som nationellt och internationellt nav. Samtidigt bör regionala flygplatser med starka regionala funktioner kunna utvecklas som kompletterande noder när detta stärker interregional tillgänglighet och bidrar till transportsystemets samlade funktion.

En flexibel och långsiktig trafikplikt

Flygmarknaden förändras snabbt och kommersiella trafikupplägg kan förändras med begränsad framförhållning.

Umeå kommun ser därför behov av en flexibel och strategisk hantering av den allmänna trafikplikten som gör det möjligt att bedöma nya tillgänglighetsbehov när marknadsförutsättningarna förändras.

Samtidigt behöver flexibiliteten kombineras med långsiktighet och förutsägbarhet. Kommuner och regioner behöver rimlig framförhållning för att kunna bedöma eventuella ekonomiska åtaganden och planera sin verksamhet.

Processerna för att initiera, förändra eller avsluta trafik med allmän trafikplikt bör därför vara tydliga, transparenta och förutsebara.

Behov av vägledning och stöd

Umeå kommun delar SKR:s bedömning att kommuner och regioner behöver tydlig vägledning och stöd för att kunna använda de möjligheter som föreslås i promemorian på ett rättssäkert och förutsägbart sätt.

Detta gäller särskilt frågor som rör allmän trafikplikt, statsstödsregler och offentlig upphandling. Kommuner och regioner behöver goda

förutsättningar att bedöma vilka handlingsmöjligheter som finns inom ramen för gällande regelverk samt vilka krav som kan ställas vid finansiering och upphandling av flygtrafik.

Umeå kommun delar även SKR:s bedömning att kommuner och regioner behöver vägledning kring möjligheterna att integrera klimat- och miljökrav i upphandlingar av flygtrafik med allmän trafikplikt. Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av kommuners och regioners höga ambitioner inom klimatområdet samt behovet av att förena dessa ambitioner med gällande regler för statsstöd och offentlig upphandling.

Umeå kommun anser därför att Trafikverket, i samverkan med berörda myndigheter, bör ges ett tydligt ansvar för att tillhandahålla vägledning och stöd avseende tillämpningen av regelverk för allmän trafikplikt, statsstöd, offentlig upphandling samt klimat- och miljökrav.

Sammanfattande ställningstagande

Umeå kommun tillstyrker i huvudsak förslaget och vill särskilt framhålla att:

1. Statens ansvar för grundläggande nationell och interregional tillgänglighet ska ligga fast.
2. Regional och kommunal finansiering ska vara frivillig och kompletterande.
3. Ett ökat regionalt finansieringsansvar ska följas av ett reellt regionalt inflytande.
4. Undantaget från lokaliseringsprincipen är positivt och stärker möjligheterna till regional samverkan.
5. Bedömningar av trafikbehov bör beakta interregionala samband och funktionella regioner och inte enbart resandeunderlaget på enskilda linjer.
6. Arlanda ska fortsatt ha en central roll som nationellt och internationellt nav.
7. Regionala flygplatser med starka regionala funktioner bör kunna utvecklas som kompletterande noder i transportsystemet.
8. Kommuner och regioner behöver rimlig framförhållning och tydliga processer för att kunna bedöma eventuella ekonomiska åtaganden.
9. Kommuner och regioner behöver tydlig vägledning och stöd, särskilt avseende statsstödsregler, offentlig upphandling samt möjligheterna att integrera klimat- och miljökrav i upphandlingar av flygtrafik med allmän trafikplikt.

Umeå kommun bedömer sammantaget att förslaget kan bidra till förbättrad regional och interregional tillgänglighet. Detta förutsätter att reformen genomförs inom ramen för ett fortsatt tydligt statligt ansvar för

den grundläggande tillgängligheten i hela landet och att kommuners och regioners möjlighet att bidra ekonomiskt även fortsättningsvis är frivillig och kompletterande.